

УДК 339.5

Поліщук О.В.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин та бізнесу
Київського національного авіаційного університету***Дзигаленко І.С.***студентка
Київського національного авіаційного університету*

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ФОРМУВАННІ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

В статті розглянуто пропозиції щодо удосконалення ролі інноваційного чинника в веденні комерційної діяльності будь-якого підприємства, і його впливу на рейтинг країни в інноваційних індексах глобального виміру розвитку інновацій. За допомогою аналізу статистичних даних та спостережень підтверджується важливість системного підходу в управлінні інноваційним розвитком. Інноваційний чинник розглядається як основна конкурентна перевага. Досліджується вплив інновацій на розвиток світової економіки в цілому.

Ключові слова: інновації, Індекс інноваційного розвитку, підприємства новатори, державна програма підтримки інновацій.

Полищук О.В., Дзигаленко И.С. РОЛЬ ИННОВАЦИЙ В ФОРМИРОВАНИИ КОНКУРЕНТНЫХ ПРИОРИТЕТОВ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье рассмотрены предложения по усовершенствованию роли инновационного фактора ведения коммерческой деятельности любого предприятия, и его влияние на рейтинги страны в инновационных индексах глобального развития инноваций. С помощью анализа статистических данных и наблюдений подтверждается важность системного подхода в управлении инновационным развитием. Инновационный фактор рассматривается как основное конкурентное преимущество. Исследуется влияние инноваций на развитие мировой экономики в целом.

Ключевые слова: инновации, Индекс инновационного развития, предприятия новаторы, государственная программа поддержки инноваций.

Polishchuk O.V., Dzygalenko I.S. THE ROLE OF INNOVATION IN SHAPING THE COMPETITIVE PRIORITIES OF THE NATIONAL ECONOMY

The article discusses proposals for improving the role of the innovative factor in conducting commercial activities of any enterprise, and its impact on the country's ratings in innovative indices of global innovation development. Using statistical analysis and observations confirmed the importance of a systematic approach to managing innovation. The innovative factor is considered as a major competitive advantage. The article shows influence of innovation on the global economy.

Keywords: innovations, Innovative development index, innovators enterprises, state program of innovation support.

Постановка проблеми. Для активізації інноваційної діяльності в економічних системах різних рівнів існує багато як класичних, так і якісно нових інструментів, але саме наявність науково обґрунтованих підходів до формування інноваційної моделі, збалансованих механізмів підвищення рівня інноваційної спроможності, професійного управління інноваційною стратегією суттєво впливає на темпи економічного розвитку.

Дослідження останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти теми дослідження знайшли своє відображення у фундаментальних працях вітчизняних і зарубіжних авторів. Найбільший внесок в розкриття теми внесли О.Ф. Удалов, Ю.А. Чурдалаєва, Д.К. Шibaєв, [3]. В своїх роботах значну увагу вони приділяють основним принципам використання інноваційної політики на світовому ринку, але мало присвячено праць щодо ролі інноваційного чинника в веденні комерційної діяльності підприємств будь-якої держави та впливу такого чинника на імідж країни в цілому.

Постановка мети. На основі вищезазначеного можна сформулювати вектор дослідження даної статті, який полягає у визначенні ролі інноваційного чинника в веденні комерційної діяльності будь-якого підприємства, і як це впливає на рейтинг країни в інноваційних індексах глобального виміру розвитку інновацій.

Викладення основного матеріалу дослідження. Сучасний етап розвитку економіки пов'язаний з інноваційними змінами в діяльності господарських організацій, які дозволяють їм досягти конкурент-

них переваг в постійно мінливому зовнішньому середовищі. Відомою закономірністю становлення ринкових відносин є прагнення суб'єктів ринку до досягнення таких базових характеристик свого розвитку, як мобільність, гнучка реакція на зміну умов функціонування тощо.

Ринкову стійкість підприємства слід розуміти як наявність інноваційного потенціалу сталого розвитку. Аналіз економічних джерел дозволив виділити характерні особливості інноваційної діяльності, те такі основні з них, як: використання досягнень науки і техніки та адаптація передового досвіду, спрямованість інноваційних ідей щодо споживачів товарів (робіт або послуг); високий ступінь ризику, інноваційний потенціал підприємств, витратність і мотивація інноваційної діяльності тощо [4, с. 262].

Інноваційна політика полягає в отриманні нововведення і простирається від зародження ідеї до її комерційної реалізації, охоплюючи, таким чином, весь комплекс відносин: виробництва, обміну, споживання. В наш час, ефективність інноваційної діяльності організації визначається наявністю налагодженої системи кредитування, інвестування, оподаткування та, що функціонують стосовно інноваційної сфери, наукових розробок. Необхідно вміти розрізняти такі поняття, як «інновація» та «нововведення».

Нововведення оформлюються у вигляді: винаходів, відкриттів, патентів, раціоналізаторських пропозицій, товарних знаків і документації на новий чи удосконалений продукт. Поняття інновації носять дещо інший характер – це начеб то ті ж самі ново-

введення, але доведені до стадії комерційного використання і пропозиції на ринку задля кінцевої мети з отриманням певного позитивного ефекту. Інноваційна політика в різних країнах неоднакова, але підпорядкована одній меті. Управління інноваціями відбувається на різних рівнях: від підрозділів корпорацій до держави, в цілому покликано в сучасних умовах здійснювати спеціальну економічну політику. Інноваційний процес на відміну від інших елементів НТП, більшою мірою пов'язаний з товарно-грошовими відносинами. Основна маса інноваційних процесів реалізується приватними компаніями. Інновація спочатку націлена на практичний комерційний результат. Потрібні певного роду вкладення, і ці вкладення пов'язані з ризиком, загрозою втрати коштів.

Американський фахівець в області інновацій Твісс зазначає, що комерційний успіх досягається лише в 10% початих проєктів, отже, рівень невдачі можна оцінити в 90% [4, с. 262]. Для корпорацій на світовому ринку праці велике значення має інноваційна стратегія, яка представляє собою систему цілей довгострокового розвитку підприємства і заходів, призначених для їх досягнення на основі вироблених нововведень.

Інноваційна стратегія підприємства реалізується інноваційною діяльністю. Інноваційна діяльність підприємства являє собою визначення цілей інноваційної стратегії та створення механізму підтримки пріоритетних програм і проєктів підприємства. Метою інноваційної діяльності є створення умов для забезпечення ефективної діяльності підприємства, за допомогою підвищення його конкурентоспроможності та конкурентоспроможності продукції, яку вона випускає як на національному, так і на світовому ринку. В інноваційному процесі центральне місце займає інноваційний проєкт, який являє собою складну систему співзалежних і взаємопов'язаних за ресурсами, термінами і виконавцям заходів, спрямованих на досягнення конкретних цілей і завдань на пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки. Інноваційна програма – це комплекс взаємопов'язаних інноваційних проєктів і проєктів підтримки інноваційної діяльності [3, с. 276]. Саме така програма має стати вектором розвитку не тільки підприємств на внутрішньому ринку інноваційної діяльності, але й пріоритетним напрямком в перспективному розвитку країни.

Організація інноваційної діяльності в рамках фірм розвивається під впливом об'єктивних чинників. Формування і налагодження інноваційного процесу на кожній фірмі має свої особливості, проте, загальним для всіх є прагнення до розробки і освоєння нових продуктів і технологій.

Інноваційне підприємництво – функція, виконується приватним підприємцем або фірмою, яка полягає у з'єднанні необхідних для інноваційної діяльності людських, матеріальних і фінансових ресурсів з метою отримання комерційної вигоди. Вплив інновацій на конкурентоспроможність продукції, що випускається і темпи економічного зростання є досить визнаною закономірністю. Важливу роль в цьому процесі відіграють бажання і готовність фірм до здійснення інновацій в умовах наявності ризику і невизначеності можливих результатів нової діяльності. Однак інноваційна поведінка фірм дуже різниться.

Серед багатьох чинників розвитку інноваційної діяльності фірми – масштаби фірми, структура капіталу, рівень диверсифікації, приналежність до галузі. Однак в останньому випадку, як правило, не враховуються фундаментальні галузеві характерис-

тики (наприклад, темпи технологічних змін, коливання попиту, інтенсивність конкуренції).

Зростання динамічності і глобального характеру конкуренції вимагає більш глибокого розуміння факторів інноваційної діяльності і ринкової політики фірм. В рамках реалізації інноваційного процесу можна виділити два напрямки інноваційних зусиль: розробка наукової основи інновації, тобто процес проведення фундаментальних науково-дослідних робіт, де наука вирішує, як завдання розширення області знань, так і великі практичні проблеми, в чому проявляється її стратегічна роль. Другий напрямок – виконання прикладних розробок, дослідно-конструкторських робіт. Прикладні дослідження в контексті інноваційної діяльності спрямовані на вирішення конкретних завдань, а експериментальні розробки на базі фундаментальних і прикладних досліджень – на отримання нових матеріалів, продуктів, механізмів, на впровадження нових виробничих процесів.

Важливо відзначити, що інноваційна діяльність в ринковій економіці не може обмежуватися тільки створенням зразків нової техніки і технології, нових продуктів і процесів. Вона обов'язково включає їх просування на ринки збуту, розповсюдження серед споживачів, встановлення і підтримання зворотного зв'язку зі споживачами по новим та існуючим продуктам і процесам, що також пов'язано з необхідністю проведення наукових досліджень. Незважаючи на посилення впливу міжнародних чинників, національні умови продовжують надавати переважний вплив на інноваційну поведінку фірм. Національні економіки різняться за своїми масштабами, рівнем розвитку, інституційною структурою, ступенем захисту інтелектуальної власності. Все це впливає на рівень інвестицій в НДДКР і освоєння нових технологій [1, с. 8].

Процес організації розробок та освоєння інновацій, інноваційна діяльність, вимагає проведення глибоких змін. Великі фірми часто стикаються зі складними проблемами освоєння нових продуктів. Багатьом великим компаніям, таким як GeneralElectric, John-son&Johnson, WalMart та іншим вдається успішно долати ці проблеми. Найбільш суттєві зміни, які необхідно здійснювати компаніям, зайнятим розробкою і освоєнням інновацій, пов'язані з удосконаленням організаційної структури, корпоративною культурою і застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій. У фінансовому секторі ключове завдання полягає у визначенні для функції розробки інновацій належного чіткого місця в організаційній структурі. Значна увага має бути приділена змінам в системі цінностей і установок.

Персоналу кожної інноваційної компанії, наприклад, промислових підприємств, банків і страхових компаній потрібно звикнути до необхідності продуктових нововведень і виконання відповідних спеціалізованих функцій.

В умовах глобалізації компанії здійснюють різноманітні (диверсифіковані) стратегії, перетворюючись з «інтегрованих компаній», якими вони були в 1980-ті роки, в «фрагментовані». Це сприяє появі економіки, подібної до «моделі Лего» – дитячої іграшки, що складається з окремих елементів для складання тих чи інших предметів. Компанії все частіше вдаються до послуг постачальників компонентів і деталей, які відбирають по всьому світу, керуючись критерієм найкращого співвідношення ціни і якості. Наприклад, одна з провідних американських компаній «Dell» використовує компоненти, вироблені в Таїланді. У Китаї електронна продукція виро-

бляється з компонентів, що імпортуються з США і Японії. Однак ТНК можуть використовувати і інші стратегії. Так, південнокорейська компанія Samsung вважає за краще користуватися компонентами, виробленими іншими фірмами, а японська Sony – переважно сама виробляє їх [1, с. 10].

У загальному підсумку потенціал інновацій в області бізнес-моделей може вийти далеко за межі того ринку, для якого вони були розроблені. Багато компаній розглядають ринки, що формуються як один великий плацдарм для розвитку, і в цьому вони праві. Відповідно до класичної теорії інновацій в ідеалі інновації ініціюються на тих ринках, де альтернативи відсутні зовсім або з тих чи інших характеристик (в типовому випадку за ціною). Ринки країн з ринком, що формується повністю відповідають цим положенням, вони представляють ідеальну арену для апробацій продуктивних інновацій. Однак значно ширші можливості відкриваються при розгляді цих ринків в якості не тільки величезною лабораторії для досліджень і розробок нової продукції, а й унікального середовища для творчого застосування досліджень і розробок в області бізнес-моделей.

Все, що функціонує в середині країни, стосовно інноваційних продуктів, послуг тощо не може впливати і на рейтингові показники країни в глобальних індексах виміру інновацій. Наприклад, Глобальний індекс інновацій (ГІІ), який вперше був підготовлений Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ), Корнельським університетом і INSEAD – оцінює інноваційну продуктивність 128 світових економік. Цього року примітний прорив Китаю в топ 25. Це означає, що вперше країна із середнім рівнем доходу зайняла місце серед високорозвинених економік в історії опитування за останні 9 років, що само по собі дає можливість подальшого розгляду даної країни як новатора ідей в глобальному середовищі.

Інновації як пріоритетний напрямок розвитку економіки України стали актуальними порівняно нещодавно, тому Україна посідає лише 56 місце в рейтингу ГІІ. Природно припустити, що, аналізуючи інноваційну діяльність за даною доповіддю по 128 країнам світу, можна побачити загальні тенденції, так би мовити, хід інноваційної активності. Даний індекс характеризує загальну вагу в державі по всіх секторах економіки впливань в інновації різного ресурсного забезпечення [10].

Як видно з таблиці 1.1, інноваційна активність сягає максимум в п'ятірці країн-лідерів: Швейцарії, Швеції, Великої Британії, США та Фінляндії. Проте серед лідерів ГІІ 2016 р., чотири країни – Японія, США, Сполучене Королівство і Німеччина – виділяються в плані «якості інновацій», важливого індикатора, що відображає рівень розвитку вищої освіти, число наукових публікацій і кількість поданих міжнародних заявок на патенти.

Швейцарія претендує на перше місце в якості самої інноваційної економіки світу – цю позицію вона займає протягом шести років. Країну оцінили за багатьма показниками, як рейтингову в інноваційному розвитку, від ефективності програм Уряду для бізнесу, до легкості реалізації інноваційних товарів і послуг.

Швеція піднімається на одне місце, щоб взяти стати другою країною в рейтингу, помінявши місцями зі Сполученим Королівством. Вона отримала високу оцінку з інфраструктури, людського капіталу та фінансування дослідження.

Загальноєвропейський топ-3 завершується на Сполученому Королівстві. Як і Швеція, вона ця країна

отримала високу оцінку за інфраструктуру, а також ринкову витонченість та творчих заходів щодо реалізації інноваційних продуктів та послуг.

Таблиця 1.1

Інноваційна активність по регіонам світу

Регіональний рейтинг	Країна	Рейтинг за ГІІ 2016 г. (місце в рейтингу)
<i>Центральна та Південна Азія</i>		
1	Індія	81
2	Казахстан	82
3	Шрі-Ланка	85
<i>Європа</i>		
1	Швейцарія	1
2	Швеція	2
3	Велика Британія	3
<i>Латинська Америка та Карибський басейн</i>		
1	Чилі	42
2	Коста-Ріка	51
3	Мексика	57
<i>Північна Африка та Західна Азія</i>		
1	Ізраїль	22
2	Кіпр	34
3	Саудівська Аравія	43
<i>Північна Америка</i>		
1	США	5
2	Канада	16
<i>Південно-Східна Азія і Океанія</i>		
1	Сінгапур	7
2	Гонконг	11
3	Республіка Корея	14
<i>Країни на південь від Сахари</i>		
1	Маврикій	49
2	Південна Африка	60
3	Сенегал	84

Джерело: *The Global Innovation 1000: The top innovators and spenders* <http://www.strategyand.pwc.com/innovation1000>

Все це відбувається за рахунок компаній країн, які виводять їх на рейтингові місця – не без фінансування та допомоги урядів, та правильного вектору в інноваційній політиці країни.

Найбільш інноваційно-активні компанії світу за рейтингом оцінки компанії «Global 2000» та журналу «Форбс» в динаміці 2016 року до 2015 представлені в таблиці (1.2). [10]

Аналізуючи дані в таблиці 1.2 можна спостерігати, що перші місця займають найвідоміші компанії, що характеризуються швидкими темпами розвитку та високим рівнем доходів. Якщо аналізувати вищезазначені компанії то можна зробити висновок, що деякі з цих компаній є об'єктом соціальної ідеології, що є також наслідком використання інноваційної політики. Але спостерігається і динаміка втрати передових позицій в 2016 році компанії «Samsung» (Південна Корея) в порівнянні з 2015 роком.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, використання інновацій в системі виробництва, розподілу, просування продукту чи послуги дає безумовну конкурентну перевагу на світовому ринку.

У світових лідерів в області інноваційної діяльності є великі можливості і бажання розвивати свою інноваційну активність і впроваджувати потенційно нові технології. Підприємства країн-лідерів мають потужну підтримку держави щодо фінансування розробок і впровадження інновацій, а сильно розвинена

Таблиця 1.2

Рейтинг найбільш інноваційних компаній світу, 2015/ 2016 р.р.

Рейтингове місце 2016		Рейтингове місце 2015	Назва компанії	Місце розташування	Індустрія	Витрати (\$Bn)
1	▶	1	Apple	Сполучені Штати	Комп'ютери та електроніка	8.1
2	▶	2	Alphabet	Сполучені Штати	Програмне забезпечення і інтернет	12.3
3	▲	6	3M	Сполучені Штати	багатогалузева	1.8
4	▶	3	Tesla Motors	Сполучені Штати	Автоіндустрія	0.7
5	▶	5	Amazon	Сполучені Штати	Програмне забезпечення і інтернет	12.5
6	▼	4	Samsung	Південна Корея	Комп'ютери та електроніка	12.7
7	▶	NA	Facebook	Сполучені Штати	Програмне забезпечення і інтернет	4.8
8	▶	8	Microsoft	Сполучені Штати	Програмне забезпечення і інтернет	12
9	▶	7	General Electric	Сполучені Штати	багатогалузева	4.2
10	▲	9	IBM	Сполучені Штати	Комп'ютери та електроніка	5.2

Джерело: *The Global Innovation 1000: The top innovators and spenders* <http://www.strategyand.pwc.com/innovation1000>

інноваційна інфраструктура і професійна робоча сила сприяють інтенсивному розвитку інноваційної діяльності підприємств.

Зацікавленість економічно успішних країн в розвитку інноваційної діяльності очевидна, вони мають достатню кількість фінансових ресурсів не тільки для стабільного зростання економіки, а й для виходу на новий рівень технологічного розвитку, вдосконалення системи освіти, виробництва, реалізації знань, робіт, послуг, а також підвищення рівня життя країни. У країнах з високим рівнем доходів висока конкурентоспроможність в області інноваційного дослідження і розробок, яку вони і прагнуть підтримувати на постійному рівні з допомогою підвищення рівня інноваційної активності.

Порівнюючи рейтинги найбільш прибуткових компаній та найбільш новаторів можна спостерігати, що значна кількість в обох рейтингах співпадає. Інноваційним потенціалом володіють і компанії новачки в області інноваційної діяльності, адже інновації створюються людьми, а робоча сила в усіх країнах присутня в достатній кількості, питання тільки в рівні і якості векторної політики країн стосовно розвитку інновацій і стимулюванні робочої сили.

Отже, новий підхід щодо розуміння інновацій і інноваційної діяльності вимагає нової економічної стратегії в політиці держави. На сучасному етапі, у розвинутих країнах світу відбувається стрімкий

перехід до нових стратегій фінансування інноваційних програм. Досвід функціонування господарських систем в ринкових країнах свідчить про те, що прогресивний поступовий розвиток науки та технологій не під силу лише приватному капіталу і, особливо в умовах формування ринкового середовища. Тому стратегія підвищення конкурентоспроможності економіки країн в трансформаційний період вимагає підвищення ролі держави для використання різноманітних джерел і факторів, щодо підтримки фінансування підприємств які націлені на інноваційні дослідження та розробки продуктів, послуг тощо.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Марков А.К. Організація інноваційної діяльності компаній на світовому ринку /А.Марков // Російський зовнішньоекономічний вісник., 2014. – № 3. – С. 3-14.
2. Огляд розвитку інновацій в Росії і світі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.365-tv.ru>
3. Удалов О.Ф. Інноваційна політика корпорацій на світовому ринку послуг / О.Удалов // Вісник Нижегородського університету ім. Н.І. Лобачевського., 2012. – № 2. – С. 275-280.
4. Шевченко С.А. Сутність інноваційної політики підприємства / С.Шевченко / Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук. – 2014. – № 3-1. – С. 261-263.
5. The Global Innovation 1000: The top innovators and spenders [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.strategyand.pwc.com/innovation1000>